

Lauri Läänemets, Siseminister

Koopiad:

Kaja Kallas, Peaminister

Margus Tsahkna, Väliminister

Tiit Riisalo, Majandus- ja Infotehnoloogiainminister

07. juuni 2024, Tallinnas

Välismaalaste seaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse (rändemenetluste tõhustamine)

Eelnõu tagasiside

Asutajate Selts ja tehnoloogiasektori ettevõtted pöörduvad Teie poole seoses “Välismaalaste seaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse” (edaspidi tekstis VMSE) raames tekkinud murega.

Eesti majandus on 27 kuud järjest languses ja prognoosid näitavad languse jätkumist. Ainuke kasvav majandussektor on olnud tehnoloogiasektor, sellest omakorda suurem osa just idufirmade sektor. Selles tegutseb ca 1 900 ettevõtet 15 900 töötajaga, kelle maksustatav käive oli 2023. aastal 3,5 miljardit Eurot (+18% aastakasv). Riiklikke makse maksti 403 miljonit Eurot (+16%) ehk ligi 80 miljonit enam kui aasta varem.

Eesti jätkuva majanduskasvu jaoks on tähtis, et jätkuks uute idufirmade asutamine Eestisse ja juba end tõestanud kasvuettevõtete edasine laienemine. Täna arutuse all olevad VMSE muutused hakkavad mõlemat pärssima täiendava bürokraatia ja menetlustähtaegade pikenemisega. Kui kasvuettevõtete jaoks on Eestisse spetsialistide palkamine järjest keerulisem, siis liiguvad need töökohad teiste riikide kontoritesse ja Eesti jääb tööjõumaksudest ilma.

Pöörame teie tähelepanu ja teeme oma ettepanekud kolme teema osas:

- 1) 12 kuuse majandustegevuse nõue välismaalasi palkavatele iduettevõtetele** pärsib välislaendi osavõtul tekkivate idude loomist. 2023. aastal vähenes idude asutamine ca 30%, valdavalt just välislaendi osavõtul.

- 2) Seadus pärsib üle 10 aasta vanuste kasvuettevõtete võimet välistalenti palgata.** Samas on just väljakujunenud ettevõtted majanduse kasvulavaks. Suuremad tehnoloogiaettevõtted on kõik kasvuettevõtte staatuses ja annavad üle poole sektori tööhõivest ning maksutulust. Nende võimekus edasiseks kasvuks on tihti suurem kui väiksematel idudel ja seetõttu ka vajadus välistalenti värvata kiirendatud korras on veelgi akuutsem. Lühiajalise töötamise registreerimise menetlusprotsess on täna kasvuettevõtetele pikem kui iduettevõtetele, mille tõttu laekub ka riigile vähem tööjõumakse.
- 3) Seaduse tänane tõlgendus diskrimineerib tehnoloogiaettevõtteid, mis on Eestis esindatud filiaalina, mitte tütaretevõtteina.** See puudutab eelkõige fintech ettevõtteid nagu Wise või Monese, kes kasutavad filiaali regulatiivsetel põhjustel, samas sisulist vahet neil tütaretevõttega võrreldes pole.

Eesti on just vastu võtnud majanduskasvu kahekordistamise plaani. Kuna see peab valdavalt tulema kõrge lisaväärtusega majandussektoritest, on meil vaja lahendada talendipõud ning leida viise, konkureerimaks ülemaailmsel talenditurul.

Tehnoloogiasektor on tänulik, et välismaalaste seadus on meie sektoril võimaldanud juba aastaid palgata välismaiseid spetsialiste lihtsustatud korras. Idusektor on osaliselt seetõttu suutnud viimased 10 aastat järjest kasvada ka erinevate kriiside aastatel ja meile teadaolevalt on meie sektoris immigratsiooniga seotud riskid minimaalsed. Seetõttu kutsume Teid üles kaaluma spetsialistide välismaalt palkamise lihtsustamise võimaldamist kõikidele ekspordi ja kõrge lisandväärtusega majandussektoritele.

Oleme valmis kohtuma ja oma ettepanekuid põhjendama, sest meil on ühine eesmärk - idusektori ja kogu Eesti majanduse kasvule pööramine, mis omakorda tugevdab meie julgeoleku võimekust.

Lugupidamisega,

Asutajate Seltsi nimel

Allan Martinson
President

Martin Villig
Juhatuse liige

Kaidi Ruusalepp
Juhatuse liige

1. **Eelnõu Ettepanek: Majandustegevuse nõue välismaalasi palgata soovivatele ettevõtetele** (6 kuni 12 kuud, olenevalt kas taotletakse viisat või tähtajalist elamisluba).

Eelnõus säilib nõue, et **tööandjal, kelle juures töötamiseks tähtajalist elamisluba taotletakse**, peab olema vahetult enne elamisloa taotluse esitamist vähemalt järjestikuse **12 kuu jooksul** olnud tegelik majandustegevus Eestis.

Seletuskirja kohaselt on viimase viie aasta andmete põhjal lühiajalise Eestis töötamise registreerimise menetlustes esitatud 4,98% taotlustest kuni kuue kuu jooksul ettevõtte loomisest ja töötamiseks tähtajalise elamisloa taotlemise menetlustes 5,28% taotlustest kuni 12 kuu jooksul ettevõtte loomisest. Mõlemal juhul on taotluste hulk viimase viie aasta jooksul vähenenud. Seega on vähe selliseid tööandjaid, kes soovivad võtta välismaalase tööle väga lühikese tegutsemisaja järel ja keda tegeliku majandustegevuse nõue mõjutaks. Antud muudatusettepanek oluline ettevõtlussektorile, kuid ei aita oluliselt kaasa julgeolekuriskide vähendamisele. Lisaks on Teadus- ja tehnoloogiamahuka iduettevõtluse ökosüsteem alles arengujärgus ja antud muudatus annab sektorile negatiivse sõnumi, kuna ettevõtjad peavad tõendama märkimisväärselt pika aja jooksul ja keerukas majandussituatsioonis oma suutlikkust turul tegutseda/omada järjestikust majandustegevust.

12 kuuline periood volatiilses majanduses on alustavale ettevõtjale pikk aeg, mille jooksul ei pruugi ilma pädevate ekspert töötajateta, kelle värbamist kõnealune regulatsioon puudutab, olla võimalik tegelikku ja järjestikkust majandustegevust teostada. Teadus- ja tehnoloogiamahuka ettevõtte arendustsükkel on kordades pikem kui IKT-põhises ettevõttes, samas vajadus globaalselt värvata on kõrgem spetsiifiliste teadmiste vähesuse tõttu (teadus, inseneeria jpt). Eeltoodud kinnitavad ka uuringud ning Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumile/Startup Estoniale (EIS) valdkondlike ekspertide poolt teatavaks tehtud seisukohad. Allpool tuuakse neist mõned näited.

Eelmise aasta lõpus läbi viidud DeepTech ettevõtete küsitlusest tuli välja, et ettevõtte kasvu mõjutavad paljude vastajate sõnul kvalifitseeritud tööjõu puudus (12,9% vastanute sõnul on see ettevõtte kasvul suurim takistus ja 28,7% vastajate jaoks on see finantside kättesaadavuse järel järgmine suur kitsaskoht). Eeltoodu tähendab üheselt, et vajalik on võimaldada keerukas majandussituatsioonis võimalikult efektiivselt värvata pädevaid töötajaid, kelle abil ettevõttel oleks võimalik jätkuvat majandussuutlikkust üldse tõendada.

Eesti DeepTech iduettevõtluse ökosüsteem 2023 raportis avaldatud info põhjal paluti ettevõtetel võrrelda talendi kättesaadavust Põhjamaadega, mille tulemusena hindasid 58% vastanutest Eestis sobiva talendi leidmist võrreldes Põhjamaadega väga keeruliseks või pigem keeruliseks. Mitte ükski ettevõtte ei hinnanud talendi kättesaadavust Eestis kergeks.

Seletuskirja kohaselt on **Tegelik majandustegevus määratlemata õigusmõiste, mida sisustatakse igal konkreetsel juhul eraldi. PPA hindab töötamiseks tähtajalise elamisloa taotlemisel tööandja tegelikku majandustegevust ka praegu. Tegelikku majandustegevuse olemasolu on võimalik hinnata näiteks tuginedes majandusaasta aruannetes toodud teabele,**

regulaarselt tasutud maksusummadele, käibe ja müügitulu olemasolule, töötajate arvule, ettevõtte käsutuses olev põhivarale, kehtiva tegevusloa omamisele, kui tegemist on ettevõtjaga, kellele laieneb loakohustus. Loetelu ei ole ammendav ning tööandjad saavad seda tõendada mis tahes tõendiga, sealhulgas enda seletuste ja dokumentidega, nagu lepingud, majandusaasta aruanded, pädevate asutuste välja antud tõendid ja maksudeklaratsioonid, pangakontode väljavõtted. Hinnangu, kas tegeliku majandustegevuse nõue on täidetud, annab igal konkreetsel juhul PPA, tuginedes menetluses kogutud tõenditele.

Peame vajalikuks siinkohal rõhutada iduettevõtluse olemusest tulenevat eripära, kus ka tootearendus on sobilik näitaja, mida arvesse võtta. Kuna idu- ja kasvuettevõtted sageli kogevad puudust erinevate oskustega töötajatest Eesti tööturul, on ka sellises faasis olevatel ettevõtetel vajadus värvata tööjõudu ka väljastpoolt Euroopa Liitu. Väheoluline pole ka asjaolu, et täna moodustub idusektori ettevõtetes töötavast välis tööjõust peamine hulk mitte-EU kodanikest (82%), kuna Eesti atraktiivsus EU-ülevalt on veel lapsekingades.

2. Ettepanek 2: laiendada kasvuettevõtetele lühiajalise töötamise registreerimise lühema menetlusaja erandit sarnaselt iduettevõtetele.

Välismaalase lühiajalise Eestis töötamise registreerimise kord:

§ 7. Lühiajalise Eestis töötamise registreerimine

(2) VMS § 106 lõigetes 14, 13 ja 17 nimetatud juhul loetakse välismaalase lühiajaline Eestis töötamine registreerituks alates samast kalendripäevast, kui tööandja või tema volitatud isik esitab käesolevas määruses sätestatud korras Politsei- ja Piirivalveametile teate välismaalase lühiajalise Eestis töötamise registreerimiseks.

VMS § 106. Lühiajalise Eestis töötamise registreerimine

(13) Lühiajaline Eestis töötamine on lubatud kuni 365 päeva 455 järjestikuse päeva jooksul, kui käesolev seadus ei sätesta teisiti.

(14) Käesoleva paragrahvi lõiget 13 ei kohaldata järgmistel juhtudel:

4) töötamine iduettevõttes või kasvuettevõttes.

Asutajate Selts ja Eesti idusektor peavad väga oluliseks, et antud ettepanekut arvestataks.

Kasvuettevõtted on seaduse definitsiooni järgi üle 10 aasta tegutsevad ja jätkuvalt kiiresti kasvavad idufirmad.

Ainuüksi 20 suuremas kasvuettevõttes töötab täna ca 7 400 töötajat (kogu tehnoloogiasektori sektori 15 900-st) ja riiklike makse maksid nad €198 miljonit kogu sektori €403 miljonist. Top 20 ettevõtetes on käive ühe inimese kohta €264 000 aastas, muudes startupides keskmiselt €189 000. Kasvuettevõtted on seega meie majanduskasvu peamine mootor.

25-30% kasvuettevõtete töötajaskonnast on välismaalased, valdavalt väljapoolt Euroopa Liitu. Kuna Eestis endas valitseb talendipõud, on kasvuks vajalik värvata talenti väljapoolt Eestit. Iga

uus töötaja annab sellega tõe meie majanduse jätkuvale kasvule. Kasvuettevõtete palk on 2X Eesti keskmisest ning iga töötaja annab tugeva panuse ka maksubaasi.

Kasvuettevõtte ei ole eraldiseisev nähtus, vaid iduettevõtte järgmine faas, mille eripäraks on see, et ehkki sektoris on tegutsetud teatud aja jooksul, esinevad samalaadsed vajadused kui iduettevõtetel. Arvestades idu- ja kasvuettevõtte põhimõttelist seost, ei ole proportsionaalne kohaldada erandit vaid iduettevõttele, välistades samas vastava erandi kasutamise võimalusest kasvuettevõtte.

Lisaks, juhul kui kasvuettevõttele vastavat erandit ei rakendu, välistab see ka sellised iduettevõtte staatuses olevad ettevõtted, kes on lähenemas kasvuettevõtte staatusele, kuid oma majandusseisundi tugevamaks muutmiseks sooviksid kasutada vastavat erandit. Nimetatud erandi mittelaiendamine kasvuettevõtte staatusesse astuvale või vastavat staatust omavale ettevõtjale võib põhjustada ebavõrdsust, mis niigi keerukas majandussituatsioonis on ebavajalik. Selgitame täiendavalt, et Eestis on kõik kasvuettevõtted välja kasvanud kohalikest iduettevõtetest, st nad on saanud 10 aastaseks, omavad Eestis üle 50 töötaja, on maksnud viimasel aastal üle miljoni euro tööjõumakse ning nende käive on viimasel kolmel aastal vähemalt 20% kasvanud.

Kuna tegemist on ennast kas juba tõestanud ettevõtetega (nagu nt Wise või Bolt) või vähemalt pikemaajalist ärikogemust Eestis omavate ettevõtetega ning neil on pikk tegevusajalugu, võib riske hinnata madalamaks kui alustavatel ettevõtetel. Leiame, et erandi laiendamisega kasvuettevõtte staatust omavatele ettevõtetele ei kaasne Eesti julgeolekule olulisi riske. Lisaks on heaks indikaatoriks asjaolu, et umbes 86% Eesti idu- ja kasvuettevõtetes töötavatest välismaalastest on kõrgharidusega, mis rõhutab Eesti iduökosüsteemi intellektuaalset rikkust ja ligitõmbavust kõrgelt kvalifitseeritud välistööjõule. Eeltoodu tähendab ka, et kasvuettevõtte staatust omavad ettevõtted tõmbavad Eestisse ligi majandusruumis võimekaid isikuid, kes tänu oma haridusele ning töökogemusele on võimelised Eesti arengusse panustama mh ka igapäevaste tarbijatena ja maksutulu suurendajatena.

Eesti idusektorile ennustatakse ka lähiaastatel umbes kolmekümneprotsendilist iga-aastast kasvu, mis tähendab suuremat maksutulu Eesti riigi eelarvesse. Täna moodustavad kasvuettevõtete makstud maksud üle poole idu- ja kasvuettevõtete maksudest. Kasvuettevõtetele piirangute seadmisel väheneb huvi hilisema faasi iduettevõtete äritegevuse hoidmiseks Eestis, kuna talentide konkurents me jääme Eestis teistele riikidele alla. Selleks, et iduettevõtted saaksid ka 10 aasta tegutsemise järel edukalt kasvu jätkata, on soodsad ja paindlikud välistööjõu kaasamise võimalused äärmiselt olulised.

Kokkuvõttes - peame oluliseks selle ettepaneku arvestamist, kuna kasvuettevõtte regulatsiooni kehtestamisest on juba möödunud piisavalt pikk aeg – 1.5 aastat, ning see on end tõestanud kui julgeoleku ohtusid mitte suurendava mõjuga regulatsioonina.

3. Ettepanek 3: laiendada tippspetsialisti erandit ka Eestis tegutsevatele välismaa äriühingu filiaalidele, mis on kantud Eesti äriregistrisse.

VMS § 181 lõige 4:

(4) Tippspetsialist käesoleva paragrahvi lõike 2 punkti 3 tähenduses on mis tahes valdkonnas erialast ettevalmistust omav välismaalane, kellele Eestis registreeritud tööandja või välismaa äriühingu filiaal kohustub maksma erialase töö eest tasu, mille suurus on vähemalt võrdne Statistikaameti poolt viimati avaldatud Eesti aasta keskmise brutokuupalga ja koefitsiendi 1,5 korrutisega.

Välismaal registreeritud äriühingute filiaalid ei erine peale juriidilise staatuse sisuliselt teistest äriühingutest ega juriidilistest isikutest. EMTA (2022) andmetel maksid TOP15 äriregistrisse kantud välismaa äriühingute filiaalidest üle 77 miljoni tööjõumakse.

Kõige suurema töötajatega arvuga välismaa ettevõtete filiaalid tegutsevad enamasti panganduse (nt Nordea Bank, Swedbank) või finantsvaldkonnas (nt Wise või Monese). Meie hinnangul ei ole välismaa äriühingute välistööjõu eel- või järelkontrolli võimalused piiratumad kui Eesti äriühingutel, mistõttu ei ole nende välistamine põhjendatud.

Antud ettepaneku eesmärk ei ole kehtestada erinevatele kategooriatele täiendavaid soodustusi või erisusi, vaid on pigem korrektuur olemasoleva regulatsiooni ebatäpsusele, mis soosib erinevaid tõlgenduspraktikaid ning ei ole piisavalt õigusselge. Kuni 2023 aasta suveni oli Siseministeeriumi tõlgendus ühene Eestis tegutsevate äriühingute tõlgenduse osas, kuid vastav seisukoht muutus. Täpsemalt, õiguslikult ei ole filiaali puhul tegemist äriühinguga ega juriidilise isikuga ning erinevaid tõlgendusi on võimalik anda ka regulatsioonile, mis sätestab Eestis registreeritud tööandja. Töölepingu seaduse kohaselt on tööandja teine isik, kuid arvestades et filiaali ei käsitleta kehtivas õiguses juriidilise isikuna, ei ole ilma eriseaduses (Välismaalaste seaduse eelmainitud säte) filiaali puudutavat täpsustust tegemata võimalik vältida koormavaid ning ettevõtjaid piiravaid vaidlusi. Eeltoodut toetab ka Siseministeeriumi senine tõlgenduspraktika kuni 2023.a, mis vajab õiguskindluse tagamiseks vastavat täpsustust seaduses, s.o ettepanud sättes. Seetõttu peame vajalikuks siinkohal taastada endine loogika – väljastati tuhandeid elamislubasid ja viisasid välismaa äriühingu filiaalidele, kes soovisid Eestisse värvata tippspetsialiste ja kellele seda enam 2023 aasta suvest ei võimaldatud.